

Прагнення музики

Лариса Наумова

«Лара»

Режиссер Ян-Оле Герштер

Сценарист Блаж Кутін

Оператор Франк Грібе

У ролях: Корінна Харфух, Том

Шиллінг, Райнер Бок, Фолкмар

Кляйнерт, Хільдегард Шредтер,

Йоган фон Бюлов, Фрідеріке Кемптер

та інші.

Німеччина. 2019.

Корінна Харфух у фільмі «Лара». Режисер Ян-Оле Герштер. Німеччина, 2019.

Ранок. Схоже, черговий безрадісний ранок у її житті. Вона відчиняє вікно і стає на підвіконня, вірогідно, аби зробити останній крок. Воронячий крик як передвісник чогось недоброго... Дзвінок у двері. Двоє поліціантів розраховують на її допомогу. Від цього неможливо відмовитися, як немає куди подітися від їхнього хамського поведіння. Після завершення обшуку квартири, в якій Ларі довелося бути присутньою як свідку, розпочався її особливий день. У фільмі розповідається, послідовно й детально, лише про один день. Цей день важливий для героїні не тільки тому, що їй виповнюється шістдесят, про що повідомляє усім поліціант іще зранку, не тільки через запланований перший публічний концерт її єдиного сина Віктора, а через сукупність подій, зустрічей, розмов, вражень і висновків. Не надто ввічливі і доброзичливі сусіди, з якими не хотілося би зустрічатися, погано зіграна, вдавана приязнь білетерок і продавчинь, прихована байдужість колишніх колег – така її дійсність. Утім, повідомлення про день народження сприймається усіма зацікавлено і з увагою. Схоже, це один з небагатьох приводів до прояву людяності. То чи все так безнадійно жорстоко у світі Лари?

Насправді вона сама ніби навмисно відсторонюється від будь-яких приязних проявів, віддаляється від людей. І навіть її посмішка здається несправжньою, а більше вдаваною чи вимученою. Авторитетні для неї мати і професор музики – люди вимогливі й жорсткі. Не дивно, що сама Лара ніби загартована життям у такому світі, де прояви

почуттів не зовсім зрозумілі.

Фільм «Лара» має достатньо успішну фестивальну долю: переможець у кількох номінаціях на 54-му МКФ у Карлових Варах (спеціальна премія журі та приз за найкращу жіночу роль), призер Мюнхенського МКФ тощо. Успіх фільму великою мірою завдячує блискучому виконанню головної ролі. Критики звертають увагу, що вже знана і титулована німецька акторка Корінна Харфух у цьому фільмі проявила нові грані свого таланту, і ця роль в її кар'єрі посідає важливе місце. Роль складна і багатогранна. За зовнішньої стриманості акторці вдалося досягти надзвичайної глибини і багатогранності характеру персонажа, розкрити глибокі внутрішні переживання й емоційні стани немолодої самотньої жінки. Особливої уваги заслуговує робота зі звуком. У багатьох показниках фільм відносять до музичних, хоча музики тут не так і багато. Та робота над звуковою партитурою настільки копітка, що навіть шуми тут набувають особливого статусу – музичного.

Отже, основна тема фільму – музика, або точніше навіть відчуття, якесь особливе прагнення музики, до якої, як до вищого ідеалу, спрямовані Лара та її син. Ця оповідь делікатна і тонка, часто виразно звучить тиша з її звуками (тим самим воронячим криком), шумами: міської квартири – оселі героїні, міста, кав'ярні, концертної зали, замиського будинку. Музика, яка виникає поруч з цими синхронними шумами, здається ніби народженою ними і є органічним цілим загального звучання. Власне музика,

коли виходить на перший план, стає важливою і значною подією, працює на рівні найпотужнішого виражального засобу. Так, уже на початку фільму синхронні стримані шуми приміщення виводять звучання інструмента в обшукваній квартирі на рівень акценту. Відома музична тема, недбало і нахабно виконувана поліціантом, призводить до протесту, внутрішнього спротиву. Це знущання, або навіть більше – насилля над музикою, яке сама Лара переносить важко, стримуючи себе, аби не відповісти. Музика ніби не дається до виконання, та поліціант настирливо повторює спроби, видобуваючи з інструмента різкі звуки, сполучаючи їх у якусь некомфортну гармонію.

Звукову партитуру фільму вибудовано надзвичайно ретельно. Шуми й музика взаємодіють ритмічно і тематично. Музика виступає то доповненням, то продовженням синхронних шумів, вельми делікатно й тонко гармонуючи з ними, часом продовжуючи тему, надаючи їй мелодійного музичного звучання, то поєднує окремі частини, а часом звучить самостійно у виконанні героїв. Та музика не заважає, не переважає, не набридає і не переповнює, а виступає органічною складовою, часом ледь помітною, але важливою і яскравою у своїй виразності.

Фільм знято у стриманій манері. Максимально лаконічна композиція кадру з мінімальною кількістю об'єктів, чітким, можливо, навіть спеціально вибудованим, графічним ладом. Мінімалізм працює на максимальну концентрацію на змісті і подіях, допомагаючи зосередитися на складних внутрішніх, психологічних переживаннях головної героїні, слідкувати за змінами її настрою. Стримана зовні, Лара – вразлива натура. Вона звикла все переживати у собі, не видавати своїх почуттів. Разом з тим вона емоційна, для неї мають значення дрібниці, на які вона повсякчас звертає увагу.

Вразливість і емоційність Лари ілюструє її поведінка. В критичних моментах, не в змозі стримати емоції чи відверто боячись провалу, вона тікає, як під час концерту Віктора. Часто дії Лари не підтримані ані здоровим глуздом, ані логікою. Через власні страхи вона чомусь скуповує білети на концерт сина, хоча вони і так чудово продаються, а на задніх рядах вільних місць узагалі немає. Або при зустрічі з дівчиною свого сина, Йоханою, через емоційне напруження вона ламає смичок її скрипки, не замислюючись над наслідками своїх дій. Незважаючи на вік, така емоційність і надалі супроводжує її, і надалі перевершує здоровий глузд. Лара прагне розмови з сином, та не може висловити всього у словах. Вона пише йому листа. Ще зранку на її столі зім'яті аркуші паперу свідчать про тривалість процесу і складність цього завдання. Уже залишаються якісь хвилини до концерту, а Лара все ще істерично намагається викласти свої думки на папері. Справді, поговорити не вдається ні до концерту, коли ніби є час і можливість (вона говорить зовсім не те, що планувала), ані під час концерту, тим більше – після.

Один із найважливіших персонажів фільму – професор Райнхоффер. Замкнений, небагатослівний, певно, вимогливий до своїх учнів, різкий у висловлюваннях. Він спершу ніби не надто приязний до Лари, коли вона запро-

шує його на концерт сина. Для Лари професор вочевидь залишається найвищим авторитетом. Тільки його думці в питаннях музики вона довіряє. Тож для неї вкрай важливо, щоб він прийшов на концерт і оцінив роботу Віктора. Вона цього і прагне, й боїться. Зрештою, професор відвідав концерт. І концерт йому сподобався. Та познайомити сина з професором так і не вийшло. Їм так і не вдалося поговорити. Можливо, це не було так важливо для Віктора. У нього вже є власні авторитети, власні горизонти і перспективи, до яких він ітиме своїм шляхом.

Лара – жінка надзвичайно цілеспрямована й амбітна. Маючи залізний стрижень і власні переконання, вона не відступає від них. З одного боку, це – запорука успіху блискучого музиканта й композитора, яким, завдяки їй, і став Віктор. З іншого боку, особисті переконання часто заважають Ларі бути об'єктивною, особливо у судженнях про те, що для неї овiano ореолом священного, – про музику. У прагненні ідеалу і найвищої досконалості вона не здатна побачити й об'єктивно оцінити досягнення Віктора як композитора. Її незадоволення і вимогливість уже перестають допомагати синові, а радше заважають йому. Через свою принциповість Лара залишилась і без чоловіка, який із задоволенням проміняв її на більш оптимістичну і приємнішу особу. Через свою вимогливість і особисті переконання Ларі дедалі важче порозумітися з сином, який переїхав від матері до бабусі. Та не приховує свого негативного ставлення до дочки, до її суворості й вимогливості (що, зрештою, ілюструє і її достатньо високі вимоги до дочки).

Фільм «Лара» – про стосунки між батьками і дітьми, про одвічний конфлікт, невичерпний і глибокий, про спадковість поколінь, про вимогливість батьків і про дітей з їхнім особливим, власним життєвим шляхом. Фільм – узагалі про життя, плинне, жорстоке, безглузде, трагічне, від якого багато очікувань та розчарувань. Зрештою, у свій шістдесятий день народження Лара раптом зрозуміла, що колись зробила напевно найтрагічнішу помилку життя: відмовилася від музичної кар'єри, хоча не зовсім відмовилася від музики – стала приватною вчителькою, зокрема й для сина. Основну кар'єру, доволі успішну і вдалу, вона побудувала, працюючи в міській адміністрації і допрацювавши до посади керівника, вимогливого і суворого, якого надзвичайно поважають і навіть бояться підлегли. Свою основну роботу, як зізналась Лара теперішній керівниці-жінці, вона не любила, просто виконувала завдання.

Режисер залишає ситуацію Лари без однозначної відповіді. Чи Лара зробить крок за вікно, як хотіла вчинити зранку? Цей день для неї став ще одним важким і виснажливим, сповненим безнадії і розчарування. Та все ж, судячи зі ступеня напруги цього дня, з її вчинків і дій, з її емоцій і переживань, є надія, що Лара обере інший шлях, про який оповідає її залицяльник, пенсіонер, який саме на пенсії розпочав нове життя і дозволив собі робити те, про що завжди тільки мріяв. Таке собі оптимістичне бачення пенсійного віку як нового етапу в житті. Всі амбіції і надії сповнено, основні життєві справи завершено, отож настав час віддатися улюбленій справі й діставати від цього задоволення.